

Registerkort Nr FI81

Description

1808 Minnessten över striderna i Nä

Land

Finland

Kommun (motsv)

Närpes

Lägesbeskrivning

Kartbeskrivning:

Finby bro, Närpes

GPS-angivelse:

[N62°28'2.15? E21°21'3.80?](#)

Inventerad

Namn:

Claes och Eva Grafström

Datum:

2024-06-01

Historia

Då den eskader som förde ombord överste Bergenstråles landstigningskår, lämnade den svenska kusten samt styrde kurs på Vasa, avskildes från den övriga flottan fartyget "Kronprinsen", som erhöll order att med 50 man av Jämtlands regemente gå till någon ort söder om Vasa för att där kalla den österbottniska allmogen till vapen. Den lilla styrkan som stod under befäl av löjtnanten Jacobsson, landsattes vid Sundom. Löjtnant Ridderhjerta hade redan vid Replot gått i land även han för att i likhet med sin ovan omtalade vapenbroder mana folket till uppror. Svenska Sydösterbottens duktiga, frihetsälskande befolkning hörsammade genast kallelsen. Ett hundratal kosacker, som gjorde vaktjänst längs kusten tillfångatogs omedelbart av bönderna. Vid Solf förenade sig de båda svenska löjtnanterna..

När underrättelsen nått Solf om att Bergenstråles företag mot Vasa misslyckats, lämnade de talrika bondeskaror, som här hunnit sluta sig till Jacobssons jämtlänningar platsen och drog söderut för att operera på egen hand. Inom kort hade upprorslågan uppflammat längs hela kuststräckan ända ned till

Kristinestad. Vid den så kallade Långbron, några kilometer nordväst om Närpes kyrka, samlade sig bönderna och beredde sig att på en höjd bakom den upprivna bron möta ett väntat anfall. Men när inga ryssar syntes till, avancerade allmogeskaran till Finby bro, strax öster om Närpes kyrka. Där lämnades de i fred av fienden för en tid. De ryska fångar som bönderna på olika håll tagit, hopsamlades nu från de kringliggande byarna och de fördes till Klingspors högkvarter. Ögonvittnen berättar sig ha sett ända till 90 fångna kosacker samt 180 tagna hästar. Kosackerna hörde till kejsarens röda livkosacker. De syntes ha varit djupt sårade av det nesliga sätt som de fördes i fångenskap, gående mellan bönderna, som klädda i sina av fienden tagna och med hemgjorda granna munderingar med "axelhängda sablar" och pistoler redo på sidorna om dem. Utstyrda i de prålande uniformerna väckte allmogemännen stor munterhet i högkvarteret. Deras besök hos Klingspor hade dock bland annat till följd, att denne sände general Aminoff till Närpes för att ge goda råd, vilka råd dock till allmogens olycka inte följdes.

Den 11 juli sammanträffade Aminoff med böndernas ledare och han uppmanade dessa att inte gå över Finby bro. De borde stanna i sin starka ställning och där invänta fienden. Högsta befälet över bondehären innehades av en viss sergeant Wikström som hörde till Sveaborgs före detta garnison. Bönder, som bodde på östra sidan om Finby ån och var rädda, att ryssarna skulle hämnas på dem, därför att deras söner och drängar förenat sig med landsdelens övriga manliga befolkning, anhöll emellertid hos Wikström, att denne skulle framskjuta sin ställning, så att också deras byar skulle komma i åtnjutande av skydd. Sergeanten lät övertala sig. Han beslöt rycka fram ända till Pjelax by 8 km söderut. Han hann endast halvvägs till Pjelax då han blev anfallen av från Lappfjärd komna kosacker. Bönderna besegrades och ryssarna tog av dem fyra kanoner. Skyndsamt flydde allmogemännen förskräckta till sin gamla ställning vid Finby bro.

Till all lycka gjorde kosackerna den gången inte något försök att avancera längre. Vid Finby bro vände de helt om och återvände till Lappfjärd. På vägen brandskattade de dock på det gruvligaste sätt de byar, som de passerade. Gårdarna brändes, innevånarna hängdes i rök utmed landsvägarna, till skräck och varnagel för de upproriska landsmännen.

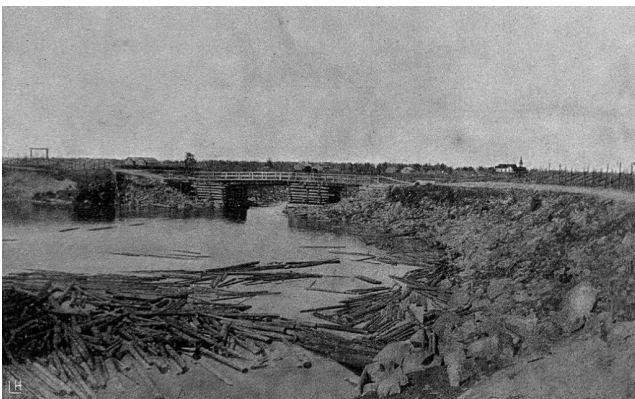
Till Finby kom emellertid, efter hand nya bondeskaror. Den väpnade styrkan växte snart till cirka 3000 man. Avskedade soldater valdes till underanförare. Den 18 juli anlände Ridderhjerta till stället och han övertog då högsta befälet. Bondehären grupperade på den vänstra, ganska höga dalsidan mellan kyrkan och kyrkbyns talrika hus. Ån framför gick inte att vada över. Hela försvarskraften riktades därför på själva bron. Här hade de våra tvärs över vägen uppfört en hög vedtrave, som de hade gjort en öppning i för sin enda i behåll varande kanon. På båda sidorna var åtskilliga mindre vedhögar uppradade för att tjäna skyttarna till skydd och stöd. Längre ned mot åmynningen utplattades dalgången. Vattendraget blev här grundare och kunde utan svårighet vadas över på flera ställen.

Ridderhjerta, som just från dessa punkter fruktade den största faran, uppmanade sina män att där iaktta stor vaksamhet. Men bönderna hade sitt huvud för sig och de skrattade åt den svenskeofficerens farhågor och lämnade vadställena utan tillräcklig eftersyn. Det var natten mot den 20 juli. Skymningen höll på att förblekna för en börjande gryning. Tystnad rådde över hela nejden vid Finby. Då hördes först ett skott, så ett annat, så flera från den fientliga sidan om ån. Det var ryssarna, somförberedde sig att storma Närpesböndernas forskansning. På den ryska stranden utvecklade sig framför bron ryssarnas skyttelinje hotfullt tät och manstark. Inom ett ögonblick besvarades elden av bönderna. Då och då sekunderades gevärens skarpa smällar av den på en bondkärra fastbundnakanonens dova brummande. En gammal gråskäggig och ärrig soldat Niklas Pihl, förde befälet vidkanonen.

I handen höll han ett brinnande vedträ, som han nyttjade till lunta. Varje gång han svängde sin eldbrand, utspydde kanonen en skur av skrot över fiendens glesnande skaror. Allmogemännens mod stegrades och fiendens anfall tycktes avmattas. Redan ansåg bönderna sig såsom segrare. Då förnams plötsligt ett häftigt skjutande från trakten av åmynningen. Och kort därpå sprängde kosacker på sina lurviga hästar fram i allmogehärens rygg. Kosackerna efterföljdes av fientliga jägare. Utan att röna motstånd hade ryssarna vadat över ån i närheten av dess utlopp och drivit undan en handfull bönder, som i ett skogsbyn försökt sätta sig till motvärn.

Bondehärens ställning var således kringgången och kunde inte längre skyddas. Fullkomligt överraskade greps de flesta av brons försvarare av panik. I oerhörd förvirring kastade de bort sina vapen och flydde i oordning norrut. Men gamle Pihl hade sett ryssen i vitögat många gånger förr utan att blekna. Han bibehöll också nu sin kallblodighet. Med ett kraftigt grepp vände han mynningen på sin kanon mot de flyende och svängande sin lunta ropade han med tordönstämma till dem: "Halt, gossar, eller jag skjuter ner er, om I flyr!" De, som var närmast honom, stannade och vände om och slöt sig till den manhaftige veteranen. Nu tog Pihl kommandot. Med lugna jämna steg, liksom det skulle ha gällt en paradmarsch, anträdde han med sin skara återtåget mot Näsby.

Varje gång som kosackerna närmade sig sänkte Pihl sin eldbrand mot kanonens fänghål. Verkan blev ideligen den, att kosackerna ögonblickligen svängde och flydde. Utan att behöva avlossa ett enda skott lyckades det honom att på detta sätt rädda både kanonen och manskapet. Ryssarna upphörde snart med förföljandet. De inskränkte sig i stället till att utkräva en fruktansvärd hämnd på de bönder som hade fallit i deras händer och de började också härja och bränna en stor del av Närpesbygden. I folkets mun lever ännu traditionen om dessa hemska tilldragelser.

Men när nöden var som störst var hjälpen närmast. Då kosackernas blodtörst nådde sin höjd, hördes

oförmodat ljudet av raska trumslag på vägen norrifrån. Det var Närpes kompani av Österbottens regemente, som i språngmarsch närmade sig sin hembygd, sina fränder och vänner till undsättning. von Otter hade sänt kompaniet för att understöda folkresningen. Kring detta slöt sig ett tusental bönder. I en kedja utvecklades den nybildade truppen, och under trumslag ryckte den snabbt söderut.

Ägare

Namn: Närpes stad
Adress: Kyrkvägen 2, 642 00 Närpes
Tfnnr: +358 6 224 9111
Mail-adress: staden@narpes.fi

Vårdare

Namn: Se ovan

Minnesmärket

Den 7 augusti 1921 avtäcktes minnesmärket av striderna vid Finby Bro. Skyddskårchefen Erik Franzon tog initiativet till uppförandet och stenhuggaren Karl Johan Granit högg stenen. Bonden och riksdagsmannen Oskar Nix från Närpes höll tal och monumentet överläts vid tillfället åt Närpes kommun.

Text: HÄR STRIDDES VÅRA FÄDERS STRID. 18 20/7 08

Informationsskylt: Nej

Claes Grafström
Chef SvMM inventeringsgrupp

Projektet har finansierats av Försvarmakten

Category

1. Registerkort

Date Created

2024/06/25

Author

claes